

Зарубіжні авторські зібрання

Усього
потроху

Харків
«Фоліо»
2019

ОСТАННІЙ ІЗ ТРУБАДУРІВ

Сем Гелловей рішуче осідлав свого скакуна. Він від'їжджав із ранчо «Алтіто» після свого тримісячного перебування там. Не можна ж було очікувати, що гості будуть давитися ячмінною кавою та печивом із жовтими плямами від поташу. Нік Наполеон, могутній кухар-негр, ніколи не вмів пекти смачне печиво. Яюсь, коли Нік куховарив на ранчо «Віллоу», Сем був змушений утікати від його варива вже за шість тижнів перебування там.

На обличчі Сема застиг вираз скорботи, поглибленої жалем і легко запровленої терпеливим прощенням професіонала, збагнути котрого неможливо. Але надійно та невблаганно він поправив свої попруги на кульбаці, скрутив попону і повісив її на ріг сідла, після цього прив'язав до нього макінтош і куртку, а також закрутив батіг на своєму правому зап'ясті. Мерідью (господарі ранчо «Алтіто»), чоловіки, жінки, діти, слуги, васали, наймити, собаки та випадкові відвідувачі зібралися на веранді головного будинку ранчо. Усі мали меланхолійні та загорьовані вирази обличчя. Бо якщо приїзд Сема Гелловея на будь-яке ранчо, табір чи хижу між річками Фріо або Браво-дель-Норте викликав радість, то його від'їзд — лише жалобу та смуток.

Й ось, у цілковитій тиші, за винятком шарудіння лапами гончака, коли той вичісував злісну блоху, Сем ніжно й обережно прив'язав свою гітару до кульбаки над своїми макінтошем і курткою. Гітару зберігали в зеленому чохлі, і якщо ви зрозумієте значення цього інструменту, то це пояснить, який у Сема фах.

Сем Геллоуей був останнім із трубадурів. Звісно ж, ви чули про трубадурів. Енциклопедія стверджує, що вони процвітали між одинадцятим і тринадцятим століттями. Чим вони процвітали, залишається неясним, та можете бути впевнені, що це був не меч: можливо, це була скрипка, або виделка зі спагетті, або хустина леді. Так чи інакше, Сем Геллоуей був одним із них.

Він вилазив на коня з виглядом мученика. Але вираз на обличчі артиста був веселий порівняно з тим, що застиг на морді його скакуна. Бачте, коняка пізнає свого вершника дуже добре, і малоймовірно, щоб кобили на пасовищах і при конов'язі часто знущалися зі скакуна Сема за те, що возить гітариста, а не хвацького, лайливого ковбоя у вовняній одежі. Жоден чоловік не є героєм свого коня. І навіть ескалатор в універмазі можуть виправдати, якщо він скине трубадура.

О, я знаю, що я саме такий, і ви також. Пригадуєте історії, які намагалися запам'ятати, і карткові виверти, які прискіпливо вивчали, і цю мелодію на піаніно — як там? — ті-тум-ті-тум-ті-тум — ті маленькі прояви спритності, при відвідинах вашої заможної тітки Джейн. Ви маєте знати, що *omnes personae in tres partes divisa smut*¹, а саме: барони, трубадури та трударі. Барони не мають бажання читати такі тривіальні речі, а трударі не мають на це часу. Тому знаю, що ви маєте стати трубадуром і що ви зрозумієте Сема Геллоуея. Співаємо, граємо, танцюємо, пишемо, читаємо лекції чи малюємо — ми лише трубадури; тому давайте думати про найгірше.

Кінь із обличчям Данте Аліг'єрі, керований штурханами колін Сема, ніс цього мандрівного менестреля шістнадцять миль на південний схід. Природа перебувала в найбільш прихильному настрої. Ліга за лігою² делікатні солодкі квіти пахнули збурені прерії. Східний вітер пом'якшував весняну спеку; білі, як вовна, хмари, які прилетіли з Мексиканської затоки, стримували прямі промені квітневого сонця.

¹ *Omnes personae in tres partes divisa smut* (лат.) — всі особистості діляться на три частини.

² Ліга — британська й американська, рідше староіспанська та старопортугальська одиниця вимірювання відстані. Одна сухопутна ліга дорівнює трьом милям, тобто 4 828,032 м.

Їдучи, Сем співав пісні. Під вуздечку скакуна він встромив кілька гілочок чагарнику, щоб відганяли мух. З такою короною довгоморда чотиринога тварина виглядала ще більше схожою на Данте, ніж раніше, і, судячи з виразу, кінь, здавалося, замріявся про Беатріче.

Прямо, наскільки дозволяв рельєф, Сем їхав навпрошки до овечого ранчо старого Еллісона. Такі відвідини здавалися йому доречними. На ранчо «Алтіто» було занадто багато людей, надміру галасу, чвар, конкуренції та плутанини. Трубадур ніколи раніше не дарував старому Еллісону приємності свого перебування на його ранчо, але знав, що артиста там чекають. Трубадуру всюди раді. Слуги в замку спускають підйомний міст для нього, а барон садить гостя по ліву руку за столом у банкетній залі. Леді всміхаються йому, аплодують його пісням та оповідкам, а слуги носять на тацях голови кабанів і повні карафки. Якщо барон закуняє раз чи два у своєму різьбленому дубовому кріслі, то нікому від цього зла не буде.

Старий Еллісон радісно привітав трубадура. Він часто чув схвальні відгуки про Сема Гелловея від інших фермерів, котрим випала честь приймати його у себе, але ніколи навіть не мріяв про таку честь і для свого скромного маєтку. Я кажу маєтку, бо старий Еллісон був останнім із баронів. Звісно, пан Бульвер-Літтон¹ жив занадто рано, щоб пізнати його, інакше він нізащо не погодився б на це прізвище. У житті обов'язок і функція барона — забезпечувати роботою і житлом слуг, а трубадурів — притулком.

Старий Еллісон був висхлим старим чоловіком із короткою, пшенично-білою борідкою й обличчям у зморшках від усмішок минулих років. Його ранчо було маленьким двоповерховим будиночком у гаю в'язів у віддаленій глушині овечого округу. Його господарка складалася з кухаря з індіанського племені кайова, чотирьох собак, домашньої вівці та наполовину прирученого койота, прикутого ланцюгом до огорожі.

¹ Едвард Джордж Ерл Бульвер-Літтон (1803—1873) — англійський письменник. Фраза «Стояла темна гидка ніч», що починає його роман «Пол Кліффорд», дала назву конкурсу на найгірший початок художнього твору, який проводить факультет англійської мови Університету Сан-Хосе.

Власнику належали три тисячі овець, якими він розпоряджався на двох ділянках орендованої землі і багатьох тисячах акрів чужих, не орендованих ділянок. Три-чотири рази на рік хтось, хто балакав мовою барона, підїжджав до воріт та обмінювався з ним кількома буденними словами. Для старого Еллісона це були дні, позначені в календарі червоним. Якими ж яскравими, рельєфними і розкішно оформленими літерами, мабуть, був позначений день, коли біля брами його баронського замку натягнув віжки трубадур, котрий, згідно з енциклопедією, мав процвітати між одинадцятим і тринадцятим століттями!

Усмішка старого Еллісона повернулася і заповнила зморшки його обличчя, коли він побачив Сема. Чоловік поквапився вийти кульгаючи зі своєї оселі, щоб привітати гостя.

— Добридень, пане Еллісон, — весело привітався Сем. — Подумав, чи не вступити й побачитися з вами. Зверніть увагу, що на ваші поля пролилися чудові дощі. Добре буде пасовище для ягнят навесні.

— Ну, ну, ну, — замахав руками старий Еллісон. — Я дуже радий бачити тебе, Семе. Ніколи не думав, що ти наважишся проїхатися до такого старого ранчо, як це. Але тобі дуже тут раді. Маю лантух добірного вівса на кухні, принести корм для твого коня?

— Овес для нього? — глузливо промовив Сем. — Ні, сер. Та він розжирів, як свиня, на траві. Він не достатньо багато їздить, щоб залишатися у формі. Я просто відведу його на пасовище для коней на налігачі, якщо ви не заперечуєте.

Я впевнений, що барон, трубадур і трударі між одинадцятим і тринадцятим століттями ніколи не єдналися настільки гармонійно, як їхні аналоги того вечора на овечому ранчо Еллісона. Перепічка індіанця кайова була легкою та смачною, а його кава — міцною. Невиліковна гостинність і вдячність сяяли на засмаглому обличчі Еллісона. Що ж стосується трубадура, то він собі сказав, що натрапив на справді приємне місце. Цілком достатньо приготованої їжі, господар, котрого, здавалося, захоплювала навіть найменша його спроба жартувати, набагато відчутніше за витрачені зусилля, і спокійна атмосфера, якої прагнула чутлива душа

артиста, щоб мати змогу отримати задоволення і ту розкішну легкість, яку він рідко знаходив у гастролях по ранчо.

Після чарівної вечері Сем розв'язав зелений чохол і вийняв із нього гітару. Не для оплати, зятямте, ні — адже Сем Гелловей, як і будь-який інший справжній трубадур, є прямим нащадком уже покійного Томмі Такера. Ви могли прочитати про Томмі Такера у творах шанованої, але часто незрозумілої Матінки Гуски. Томмі Такер співав за вечерю. Та жоден справжній трубадур не зробить цього. Він з'їсть вечерю, а потім співатиме, але винятково заради мистецтва.

Репертуар Сема Гелловея складався з близько п'ятдесяти анекдотів і тридцяти-сорока пісень. Та він у жодному разі не зупинявся на цьому. Міг упродовж двадцятьох цигарок теревенити на будь-яку тему, яку йому запропонують. І ніколи не сидів, коли міг лягти, як ніколи не стояв, коли міг сидіти. Я рішуче налаштований залишатися з ним, бо малюю цей портрет, наскільки дозволяє тупий олівець і пошарпана енциклопедія.

Мені б хотілося, щоб ви могли його побачити: був низькорослий, дужий і ледачий, тож це важко уявити. Носив ультрамариново-блакитну вовняну сорочку, зашнуровану спереду, з перламутровими, виткими шнурівками, брунатного кольору штани, неодмінні чоботи на високих підборах із мексиканськими острогами, а також мексиканське солом'яне сомбреро.

Того вечора Сем і старий Еллісон затягнули з будинку крісла аж під дерева. Вони запалили по цигарці і трубадур весело торкнувся струн своєї гітари. Багато пісень, які співав, були незрозумілими, меланхолійними, мінорними канцонами, їх він перебрав у мексиканських ковбоїв і вакерос¹. Одна, зокрема, зачарувала та заспокоїла душу самотнього барона. Це була улюблена пісня чабанів, яка починалася зі слів: *Huile, huile, palomita*, що в перекладі означало «лети, лети, маленька голубко». Того вечора Сем співав її для старого Еллісона багато разів.

Трубадур залишився на ранчо стариганя. Там був спокій, визнання, а також удячність, якої він не знайшов у гучних таборах королів худоби. Жодна аудиторія у світі не

¹ Вакеро — мексиканський пастух.

могла б увінчати працю поета, музиканта або митця з більшим поклонінням і непохитним схваленням, ніж ті, якими його старання оцінював старий Еллісон. Жоден візит особи королівської крові до скромного дроворуба чи селянина не міг би бути прийнятий із більшою приємною вдячністю та радістю.

На прохолодному лежку з брезенту, у тіні дерев, Сем Гелловей гаяв більшу частину свого часу. Там він скручував свої цигарки з коричневого паперу, читав ту нудну літературу, яка звідкілясь узялася на ранчо, і збагачував свій репертуар імпровізаціями, які майстерно награвав на гітарі. Йому, як невідьнику, котрий служив великому лорду, кайова приносив студену воду в червоному глечичку, вішав його у тіні чагарнику й подавав їжу, коли той просив.

Вітерець прерій м'яко обвівав його обличчя; пересмішники вранці й увечері змагалися зі співаком, але не дотягували до солодких мелодій його ліри; ароматна тиша, здавалося, заповонила весь світ артиста. Поки старий Еллісон об'їжджав своїх овець на коні, що долав лише милю за цілу годину, і поки кайова проводив сіесту в палаючому сонячному с'яйві в закутку кухні, Сем лежав на своєму ложі та міркував, в якому щасливому світі він живе, і наскільки цей світ добрий до тих, чия місія в житті — розважати та дарувати радість. Тут він мав їжу й житло настільки добре, що колись міг про таке хіба мріяти; абсолютний імунітет до турбот або якихось надмірних зусиль чи боротьби; нескінченну гостину й господаря, чие захоплення шістнадцятим повторенням тієї самої пісні або анекдоту було таким же щирим, як уперше. Чи був колись у давнину трубадур, котрий у своїх мандрівках потрапляв би у такий королівський замок? Поки він лежав недбало, мізкуючи про своє благословення, маленькі брунатні ягнята сором'язливо бавилися на подвір'ї; виводок куріпок із білими чубками пробігав повз нього вервечкою на відстані двадцяти ярдів; птаха пайзано, полюючи на тарантулів, стрибнула на паркан і привітала гостя широким помахом свого довгого хвоста. На пасовищі для коней площею вісімдесят акрів морда коня, як у Данте, ставала гладкою і майже усміхненою. Мандрам трубадура настав край.

ПІД ЛЕЖАЧИЙ КАМІНЬ 185

Сон	187
Правитель для людей	191
Атавізм Джона-Тома, Маленького Ведмеда	210
Допоможи іншому	225
Маріонетки	234
Маркіз і Панна Саллі	247
Туман у Сан-Антоніо	259
Виклик приятеля	267
Обід у...	278
Гук і лють	288
Тікток	292
Великий французький детектив в Остіні	292
Слідами вбивці, або таємниця вулиці Пешо	300
Інтерв'ю з президентом	307
Незакінчена різдвяна історія	312
Не ласий на гроші слуга	317
Аристократія проти м'яса	330
Бранець Зембли	333
Дивна історія	335
Мінлива доля або ошуканство Гледіс	336
Вибачення	339
Прокляття лорда Оакгерста	340
Бексарська справа № 2692	343
Запитання та відповіді	354

ЗАЛИШКИ 357

Червоні троянди для Тоні	359
Рух по колу	369
Історія одного каучукового деревця	375
Із Назарету	379

Сповідь гумориста	393
Горобці на Медісон-сквер	403
Серця та руки	407
Кактус	409
Мисливець на детективів	413
Сучка та п'єска	419
Маленька лекція про юрбу	423
Снігова людина	426